

LOPEN NAISEN KANSALLISPUKU

MAIJA STIINALTA LOPEN NAISELLE

ANTTI KOSKIMÄKI (TOIM.),
MINNA KOSKINEN, TUULA PIRINEN,
EEVA SAHARI, KAIJA UUSITALO

LOPEN NAISEN KANSALLISPUKU

MAIJA STIINALTA LOPEN NAISELLE

LOPPI-SEURA RY

SISÄLLYS

KANSALLISPUVUT SUOMESSA	9
<i>Suomen kansallispukuneuvosto ja kansallispukuraati</i>	11
AJATUKSET KANSALLISPUVUSTA LOPELLA	13
TUUMASTA TOIMEEN 2000-LUVUN VAIHTEESSA	15
AINEISTOT LOPEN NAISEN KANSALLISPUVUN KEHITTÄMISEKSI	17
<i>Paikallisia löytöjä</i>	18
<i>Lopen kotiseutumuseon aineistot – tyynystä tasku, peitosta hame</i>	19
<i>Valtakunnalliset ja alueelliset kokoelmat</i>	20
KANSALLISPUVUN KOKONAIS- SUUNNITELMA SYNTYY	25
LOPEN JÄRVENTAUSTAN SYRJÄ JA SYRJÄN MAIJA STIINA	28
<i>Syrjän tila</i>	28
<i>Maija Stiina Erkontytär</i>	31
<i>Elämisen menoa Loppijärven rantamilla 1800-luvulla</i>	33
KANSALLISPUKURAADIN PÄÄTÖS	37

MALLI JA KAAVAT SYNTYVÄT	39
<i>Röijyjen ja päällysnutun analysointi</i>	39
<i>Kaavat</i>	41
ENSIMMÄISET PUVUT – KAKSI PUKU- KOKONAISUUTTA	42
<i>Toppauskokeilut</i>	43
<i>Hahmomallin valmistus</i>	43
<i>Painokankaasta</i>	44
LOPEN NAISEN KANSALLISPUKU	48
<i>Hame</i>	48
<i>Röijyt</i>	48
<i>Tykkimyssyt</i>	49
<i>Päällysnuttu</i>	50
<i>Liina</i>	51
<i>Aluspuku</i>	51
<i>Esiliinat</i>	52
<i>Levyriipus</i>	52
<i>Jalkineet</i>	52
<i>Sukat</i>	52
LOPEN NAISEN KANSALLISPUKU TUTUKSI	53
JULKISTAMINEN JÄRVENTAUSTAN SYRJÄSSÄ	55
KANSALLISPUKUHANKKEEN RAHOITUS	58
LISÄÄ PUKUJA – LOPEN OPISTON OPINTORYHMÄ	59
LOPPI-SEURA	63
LÄHTEET	64

LOPEN JÄRVENTAUSTAN SYRJÄ JA SYRJÄN MAIJA STIINA

LOPPIJÄRVEN RANNALLA OLEVA Syrjän tila nousi erityiseen arvoon sieltä löydettyjen vaatekappaleiden ansiosta. Saatiin esikuvia, saatiin kiinnekohta Lopelta ja mahdollisesti ihmisiä, jotka ovat käyttäneet nyt käsiin saatuja vaatekappaleita.

Leena Holstin peräänkuuluttamien tositarinoiden pariin riensivät kotiseutuneuvos Ahti Gåpå ja sukutukija Rauli Tammela. Gåpå syntyperäisenä Sajaniemen tuntijana ja kylästä kirjoittaneena valotti Syrjän talon historiaa. Rauli Tammela löysi Syrjästä Maija Stiinan, joka oli elänyt löydettyjen vaatteiden aikoihin. Syrjästä tallennetuilla vaatekappaleilla oli lisäksi tiivis kytkös loppilaiseen kotiseututyöhön. Ne oli saanut Syrjän talosta August Toivonen. Hän oli Lopen ensimmäinen poliisikonstaapeli. Toivonen oli virkansa ohella monitoiminen mies ja hän liikkui laajasti Lopella ja Rengossa muun muassa palovakuutusyhdistyksen asiamiehenä. Hän oli tuottelias perinteen ja esineiden kerääjä. Niinpä hän sai Syrjästä muiden esineiden ohella edellä esiteltyt röijyn ja kaksi tykkimyssyn koppaa. Toivonen antoi ne edelleen maisteri Julius Ailiolle, joka tallensi esineet Hämeen museon kokoelmiin 9.7.1907. Ailio taas oli mies, jolla oli keskeinen vaikutus Hämeen museon aikaansaamisessa Tampereelle.

SYRJÄN TILA

Tila nimeltä Jalkunen Sajaniemessä on kylän kantatiloja, numeroltaan yksi. Se sijaitsi alun perin, ennen isojakoa alkupe-
räisessä ryhmäkylässä Sajaniemen vuoren kupeessa, Loppijärven lahden pohjoisrannalla. Isojako saatettiin loppuun Sajaniemessä vuoteen 1783 mennessä. Isojakoa korjattiin vuonna 1869 tehdyllä toimituksella. Vasta tuolloin ryhmäkylä purettiin ja rakennukset siirrettiin lopullisille paikoilleen. Niin myös Jalkunen siirrettiin nykyiselle paikalleen. Uudentalon tila on lohkottu Jalkusesta vuonna 1783. Myös Uudentalon rakennukset sijaitsivat alkuperäisen kylän paikalla, jota nyt hallitsee Pälsin tila. Syrjän tila lohkottiin Uusitalosta vuonna 1863. Syrjä sijaitsee Uusitalosta ja nyt Pälsiltä katsoen Loppijärven vastarannalla. Sajaniemen kylää on molemmin puolin järveä ja länsipuolta kutsutaan Järventaustaksi. Jalkunen on Minna Koskisen s. Peltovuori synnyinkoti.

Kotiseutuneuvos Ahti Gåpå on selostanut Syrjän vaihteita sekä kirjoittamassaan Sajaniemen kyläkirjassa että kansallispu-
kuhanketta varten laatimassaan selostuksessa. Kansallispuvun kannalta keskeisen henkilön Maija Stiinan tyttären Maijan poika Jooseppi piti Syrjää vielä 1900-

Loppijärven pohjoispäästä vuonna 1855. Sajaniemen kylän talot ovat vielä isojakoa edeltävässä asetelmassa. Uudentalon rakennukset ovat vasemmassa rivissä alina ja Jalkusen siitä seuraavana ylöspäin kartalla. Kylästä lähtee ilmeisesti talvitieta merkitsevä viivoitus yli järven ja se tulee vastarannalla Syrjän kohdalle. Isojaon tarkistuksessa Jalkunenkin siirrettiin nykyiselle paikalleen ruskeaksi väritetyn maantien oikealle puolelle, likimain alimmaisen T-kirjaimen kohdalle. Kartta on Kansallisarkiston kokoelmista.

luvun alkupuolella. Hänet tunnettiin paremmin nimityksellä Syrjän Toijaa. Köllinimi johtui siitä, että hän usein ikään kuin ajatuksia kootakseen aloitti sanomisensa ”toi, toi, toijaa, sano”. Hän oli lapseton leskimies ja rakennuksessa oli tilaa, joten hän vuokrasi huoneita kesävieraille. Tämä toi myös tervetulleita lisätuloja. Kesävieraita olivat muun muassa Bernhard ja Ida Godenhjelm. Bernhard oli Helsingin yliopiston saksan kielen lehtori. Ida perusti ensimmäisenä Suomessa lastentarhan. Pariskunta perusti yhdessä Helsingin suomalaisen yhteiskoulun.

Godenhjelmien mukana Syrjään tuli Krohnien perhe. Perheen isä oli kansanrunouden tutkija, professori Julius Krohn. Hänellä oli ensimmäisen puolisonsa kanssa kolme lasta Kaarle, Ilmari ja Helmi. Toisen puolison Minnan kanssa syntyi kaksi lasta, Aino ja Aune. Minna ja Ida olivat sisarukset, tyttönimeltään Lindroos. Aino piti tättiään Idaa varsinaisena kasvattajanaan. Ainosta tuli merkittävä kirjailija. Hän muisteli aikoja Lopella

päiväkirjoissaan. Hän vieraili viimeisen kerran Syrjässä juuri ensimmäisen maailmansodan syttyessä. Hänen puolisonsa oli virolainen diplomaatti Oskar Kallas. Krohnit asuivat päärakennuksen parissa kamarissa. Godenhjelmeillä oli pihapiirissä oma rakennus.

Ainon sisaruksista Ilmari, Suomen ensimmäinen musiikkitieteilijä, vietti kesiä Syrjässä. Ilmarin puoliso käytti kirjailijanimeä Hilja Haahti. Myös kansanrunouden tutkija, professori Kaarle Krohn kuului Syrjän kesävieraisiin. Sisaruksista Helmi oli kirjailija ja suomentaja. Hän oli naimisissa kielitieteilijän ja Helsingin yliopiston kanslerin Eemil Nestor Setälän kanssa. Setälä tutustui Lopen kasvatustieteen isänsä, Lopen kappalaisen Lauri Palosen kautta. Ainon sisar Aune oli kirjailija. Edellä kuvattuja vaiheita valotti Hele-anneli Vähäkylä koosteissaan Lopen papilan asukkaista sekä Aino Kallaksesta Lopen Joulussa 1997.

Syrjän kesävieraista mainittakoon vielä kirjailija Klaus U. Suomela. Syrjään

kuljettiin Pälsin puolelta Loppijärveä. Siellä puolella oli niihin aikoihin parempi tieyhteys. Sajaniemen Vuorennokassa oli pitkä puusalko, jonka kärjessä oli parin metrin mittainen poikkipuu. Sen toisessa päässä oli valkoinen vaate ja toisessa päässä vetonaru. Kun matkustaja tarvitsi venekyytiä Järventaustan puolelle, hän veti narusta valkoisen lipun yläasentoon. Kun joku huomasi tämän Syrjän rannassa, hän lähti hakemaan vieraan veneellä. Muuten valkoinen vaate riippui omasta painostaan ala-asennossa.

Jooseppi Syrjä antoi tilan sisarensa pojanpojalle Oiva Huhdalle. Hän myi siitä joitakin tontteja. Kansalais- ja työväenopistojen liitto osti myöhemmin lopun tilan, sen osan, jossa rakennukset sijait-

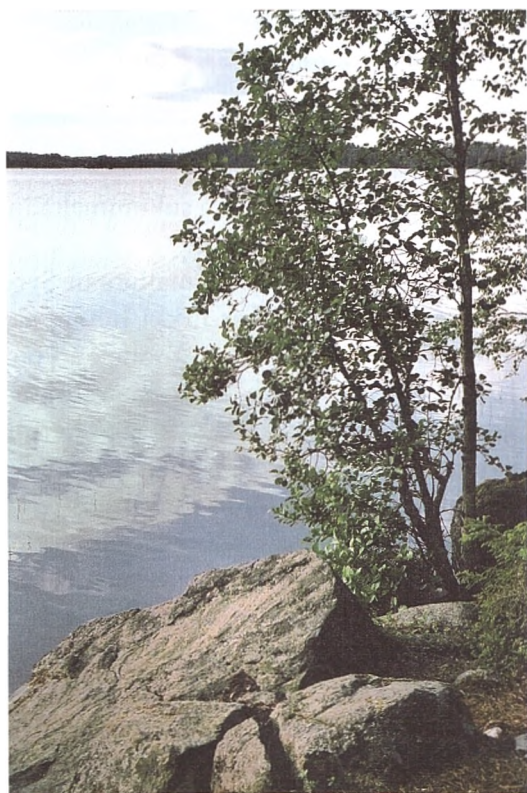
sevat. Tässä kaupassa on ilmeisesti ollut merkittävä osa professori Toivo Ilmari Wuorenrinteellä, joka toimi kyseisen liiton puheenjohtajana. Sajaniemessä syntynyt T. I. Wuorenrinne toimi pitkään myös Loppi-Seuran puheenjohtajana. Kansalais- ja työväenopistojen liiton luopuessa Syrjästä Toivon veli, vanhempi oikeusneuvosmies Sakari Wuorenrinne huolehti osaltaan siitä, että tila ei siirtyisi ainakaan ulkopuolisiin käsiin. Se siirtyikin Lopen kunnan omistukseen. Lopen opiston oppilaskunta hallitsi Syrjää jonkin aikaa tehden rakennuksiin tuntuja kunnostustöitä. Kunta rakennutti Syrjän rantaan hirsisen rakennuksen omiin tarkoituksiinsa. Jo vuonna 1947 lohkaistiin Syrjän tilasta rantatontti, jonka osti teatterineuvos Vilho Siivola.

Loppijärven alkutalvea Sajaniemestä kuvattuna. Vastaranta on Syrjän seutua. Vakituinen talvitie meni näiltä kohdin Järventaustan puolelle. (Aulis Lindfors)

T. I. Wuorenrinne oli varmuudella mukana kansallispukuajatuksissa jo 1950-luvulla. Hänellä tuskin saattoi olla aavistustakaan, että hän oli Lopen kansallispuvun syntysijoilla Syrjässä. Toivo Ilmari eli 90-vuotiaaksi, mutta hänen elinaikanaan puku ei vielä toteutunut.

Syrjän rannasta avautuu kaunis näkymä yli Loppijärven suoraan kohti Kirkonkylää. Syrjä on mitä luontevin ympäristö kesäisille tapahtumille, esimerkiksi Loppiseuran ja kunnan kulttuuritoimen tilaisuuksille. Tuntuu erityisen koskettavalta kuulla Syrjän tuvassa vaikkapa Aino Kallaksen tekstejä ja säkeitä, jotka on juuri samassa paikassa kirjattu paperille.

Syrjän rannasta yli Loppijärven pohjoispään. Suoraan vastapäätä kirkko ja Kirkonkylä. (Antti Koskimäki)

MAIJA STIINA ERKINTYTÄR

Janakkalasta tulleen Hermannin Heikinpojan (1737–1806) myötä ratkesi Lopella kaksi ongelmaa, maallinen ja kirkollinen, aloittaa Rauli Tammela selostuksensa, joka päättyy vuonna 1799 syntyneen Maija Stiinan, Syrjän emännän vaiheisiin Lopella. Hermannista tuli Uudentalon vävy ja rusthollari Sajaniemen kylään sekä kirkkoväärti. On syytä olettaa, että Hermannilla oli suhteita Janakkalan kartanoihin. Niitä isännöivät monet sellaiset suvut, joilla oli vaikutusvaltaa Tukholmassa asti. Emme tiedä, mitä maallista mammonaa Hermannin mukana tuli Janakkalasta Sajaniemeen, mutta ehkäpä vieläkin tärkeämpi asia oli väyn kautta tullut yhteys todelliseen yläluokkaan, jota Lopella ei juuri ollut olemassa. Hermannin poika Heikki (1774–1820) jatkoi Uudentalon rusthollarina. Heikki Hermanninpoika meni naimisiin Maija Mikontyttären kanssa.

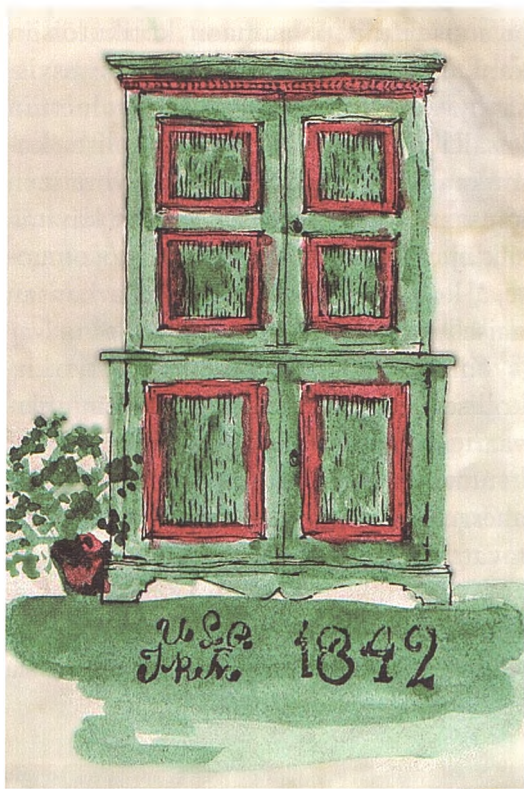
Tarinan seuraava tärkeä henkilö onkin Maija Mikontytär (1777–1812). Hänen taustaltaan löytyvät Sajaniemen mahtitalot Mälli ja Pälsi. Maija oli Mällin tyttäriä ja hänen äitinsä Anna Kaisa (1749–1809) oli omaa sukua Pälsi. Tammela löysi Maijan perukirjan, kun kansallispuku jo purjehti myötätuulessa. Maijan perukirja sisältää Lopen puitteissa muutamia ainutlaatuisia asioita. Hän jätti jälkeensä puolet Uudentalon ratsutilasta. Tämän kiinteistön arvoksi määriteltiin 333,16 ruotsalaista banco riksiä, riikintaalaria. Uudentalon pinta-ala oli ennen jakoa 287 hehtaaria. Käteistä rahaa oli huomattava summa 50 riksiä, lähes seitsemäsosa tilan arvosta. Hopeita oli neljä esinettä, tinaa kolme esinettä ja rautakapineita 70 esinettä. Näihin kuului runsaasti maatalous-

[illegible]

Maija Mikontyttären (1777–1812) perukirjan alkua. Uudentalon ratsutilan puollikkaan arvoksi on merkitty 333,16 ruotsalaista banco riksiä, riikintaalaria. Käteistä rahaa jäi perinnöksi 50 riksiä.

Maijalla oli kolme lasta, kaikki poikia ja vanhinkin äitinsä kuollessa vasta viidentoista. Heikki Juho (s. 1797) jatkoi Uudentalon rusthollarina, Jooseppi (s. 1802) sai talosta puolikkaan, Syrjän ja Eenokista (s. 1807) tuli makasiinimestari

Jo 1700-luvun lopulla mainitaan Syrjän torppa, jossa asuivat Erkki Juhonpoika (1773–1837) ja Liisa Tuomaantytär (1769–1836). Heidän lapsestaan Maija Stiina Erkintytöstä (1799–1866), tuli Syrjän emäntä. Jooseppi ja Maija Stiina menivät naimisiin vuonna 1820. Jooseppi oli 18-vuotias, Maija kolme vuotta vanhempi. Kolme viikkoa myöhemmin tuli sukuun seuraava miniä Lopen Joentaan kylästä, mutta Eenokin häitä Kydön Kirstilän tyttären kanssa saatiin odottaa yli kymmenen vuotta. Tuolloin oli äiti Maija ollut kuolleena jo kymmenkunta vuotta. Maija Stiinalla oli kaksi tytärtä, Maija (1822–1904), Syrjän emäntä ja Ulla (1825–1868), myllärin vaimo Lopen Topenolla.

Syrjän Maija Stiinan tyttären Ullan vaatekaappi vuodelta 1842. Kaappi tuli Ullan mukana Topenolle ja sieltä Uuteentaloon. Piirros Kaija Uusitalo.

Minne joutui Uudentalon Maijan vaatevarasto? Kierrätykseen ei varmasti, Tammelaan tuskin, puoliksi Uuteentaloon ja Syrjään veikkaa Rauli Tammela. Järkevää oli kahden miniän jakaa sopivuuden mukaan, paitsi jos Maija oli määrännyt jotain jo elinaikanaan. Syrjästä talteen otettu harvinaislaatuinen tykkimysy olisi voinut olla Maijan lahja tulevalle miniälleen Maija Stiinalle. Näillä ajatuksen juoksuilla Lopen naisen kansallispuku on omistettu Syrjän Maija Stiinalle. Samoja peruja on Minna Peltovuoren opinnäytetyön nimi, 'Maija Stiinan perintö, kerto-

mus Lopen naisen kansallispuvusta'. Yhtä lailla tämän kirjan nimessä kajahtaa Syrjä ja Syrjän Maija Stiina.

Janakkalasta tullut Hermann Heikinpoika otti vuonna 1790 toiseksi vaimokseen Pälsin talon tyttären Eeva Anna Erkintyttären (1767–1831) Heidän tyttäristään ainakin Eeva Stiina (s. 1794) muutti isänsä kuoltua pariksi vuodeksi Porvooseen. Hänestä tuli Porvoosta palttuaan Sajaniemen Hirsimäen uudistilan emäntä. Eeva Stiina oli Syrjän isännän Joosepin tätipuoli. Maija Stiinalla ja Eeva Stiinalla oli ikävero viisi vuotta. On hyvin mahdollista, että Lopelta sukuloitiin Porvoossa ja sitä kautta kankaitakin oli hyvin saatavilla.

ELÄMISEN MENOA LOPPI-JÄRVEN RANTAMILLA 1800-LUVULLA

Naisen kansanpuku on monessa maassa, myös Suomessa ilmaissut käyttäjänsä aviosäädyn, ikäkauden ja joskus uskonnonkin. Naisen tavallinen arkivaatetus käsitti kotikutoisia hameita tai käytössä kuluneita kirkkohameita, liivit ja paidan. Arkivaatteisiin kuului myös röijy, naisen takkimainen, pelkkä yläosan vaate. Loppilainen kartanonherra Magnus Wilhelm von Törne kertoo kuvauksessaan Lopen pitäjältä 1700-luvun lopulla, että loppilaiset kulkivat arkena rähjäisesti pukeutuneena, mutta kirkkoon ja kylään mennessään he mielellään pukeutuivat parhaimpiinsa. Naiset rakastivat kirkkaita värejä, mieluummin punaista ja leveitä raitoja.

Torpparien ja käsityöläisten perheissä oli hyvät vaatevarastot 1800-luvun alussa.

Tämä johtui luultavasti siitä, että yleisen tavan mukaan tytöt valmistivat vaatekappaleita ennen avioliittoa osoituksena käsiyötaidosta, jota erityisesti arvostettiin. Vaatevarasto tehtiin vuosiksi eteenpäin, koska katsottiin, että tilanhoito veisi kaiken ajan. Ero torpparien suhteessa talollisiin oli ostokankaiden, asusteiden, päällysvaatteiden ja vaateparsien määrässä. Tosin oli tapauksia, joissa torpparin vaimolla on ollut enemmän vaatetavaraa kuin jollakin saman paikkakunnan talonemännällä. Taloudelliset mahdollisuudet eivät aina Toini-Inkeri Kaukosen mukaan vastanneet asemaa yhteiskunnassa.

Vuonna 1793 pidettiin papiston johdolla pitäjänkokouksia, joissa kansaa kehoitettiin kohtuullisuuteen vaatetuksessa

ja suositeltiin palaamaan kotikutoisiin kankaisiin. Silkin käyttö koppamyssyissä hyväksyttiin. Myös Lopella luettiin kesällä 1793 kirkon saarnastuolista kuninkaallinen asetus, etteivät yhteiseen kansaan kuuluvat naiset saaneet käyttää silkkipukuja eivätkä matkia hienoja muoteja, koska se ei ollut soveliaista kansan naiselle.

Kirkkomatkat ja varsinkin tietyt kirkolliset pyhät olivat merkittäviä juhla-vaatteiden käyttötilaisuuksia. Kirkkomatkat merkitsivät vaihtelua ja juhlaa arkisen aherruksen vastapainoksi sekä tilaisuutta tavata kauempana asuvia ystäviä ja tuttuja. Näihin matkoihin liittyi jumalanpalvelukseen osallistumisen lisäksi hallinnollisia, taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia

Loppijärveä Lopen kirkonkylän päästä kuvattuna. Taaimmainen tässä näkyvä vastaranta on Järventaustaa ja Syrjän tienoota. (Aulis Lindfors)

näkökohtia. Sunnuntaisin kuulutettiin saarnastuolista erilaisia virallisia asioita. Kuulutusten takia pyrittiin siihen, että kustakin kyläkunnasta oli paikalla edes yksi henkilö huonollakin säällä. Kesäisellä kirkonmäellä naisväki katseli vaivihkaa toiskyläläisten ja naapuripitäjäläisten kirkkovaatteiden kuoseja. Malleja levisi ja kansanpukuihin kehitettiin paikallisia piirteitä. Nuorisolle kirkkomatkat olivat tapaamis- ja seurustelutilaisuuksia myös toisten kylien nuorten kanssa. Rippikoulun käyneille sallittiin tehdä kirkkomatkoja yksinään. Nuorison siivo käyttäytyminen on aina ollut vanhemman väen huolenpidon kohde. Lopella laadittiin vuonna 1823 tarkat säännöt tansseista ja muusta vapaa-ajan vietosta ja vuonna

1845 järjestettiin kirkkoraati valvomaan kansan elämää.

Syrjän Maija Stiina kulki luultavasti veneellä kirkkoon, joten matkaa ei ollut kuin muutama kilometri. Silti matkaa varten oli eri vaatteet kuin niin sanottu kirkkovaatteet, jotka puettiin päälle vasta rannassa ennen kirkkoon menoa. Länsi-Suomen pukualueella kirkkohaameita oli useita päällekkäin 1800-luvulla, koska ihanteeksi tuli hamepuolen muhkea ulkonäkö. Värikkäiksi maalatut kirkkovakat eli huntuvakat olivat näyttävä juhlamatkojen lisävaruste. Ne olivat käsilaukun tapaan käytettyjä kuljettimia koppamysyille, kirkkosormikkaille, koruille ja virsikirjoille. Maija Stiinan kirkkovakasta saattoi löytyä myös aaprotia,

Pellavapellon heleää kauneutta. Kukinta on jo lopuillaan ja siemenkodat, sylkyt, muodostumassa. (Antti Koskimäki)

lius kalehtisen perennan (*Artemisia abrotanum*) kuivattuja lehtiä, joita käytettiin hajuveden tapaan, mutta lehtien uskottiin myös estävän pahoinvointia ja torkahtamista saarnan aikana.

Häme oli jo 1750-luvulla tunnettu pellavanviljelyalueena. Loppi lukeutui Hämeen tärkeimpiin pellavanviljelyalueisiin jo vuonna 1755 maaherra Gyllenborgin valtiopäiväselostuksen mukaan. Lopella viljelty pellava oli Lounais-Suomessa yleistä niin sanottua valkoista pellavaa. Väri johtui pellavan käsittelytapojen erilaisuudesta, sillä varsinaisia eri pellavalajikkeita ei ollut. Magnus Wilhelm von Törne kertoo pellavan olleen loppilaisten tärkein myyntitavara 1700-luvun lopulla. 1830-luvulta olleen tiedon mukaan loppilaiset saivat 20 prosenttia tuloistaan pellavasta.

Minna Peltovuoren arvion mukaan on perusteltua olettaa, että Maija Stiina ja hänen vanhempansa saivat elantonsa osaksi pellavan viljelystä ja sen jalostuksesta. Syrjän sijainti järven rannassa antoi suotuisat mahdollisuudet pellavan jatkokäsittelyä edeltävälle liottamiselle, sillä torppa sijaitsee suojaisessa lahdenpoukamassa ja ranta on hiekkapohjainen. Sajaniemessä, Loppijärven Isäntälahdessa sijaitsi lankojen ja kankaiden värjäämö, jonka värjäjänä toimi vuonna 1800 Somerniemellä syntynyt Elias Fagerlund. Liikkuminen veneellä oli vaivatonta ja etäisyydet olivat lyhyitä.

Markkinamatkat maakunnan harvoihin kaupunkeihin olivat tärkeä poikkeus muuten yksitoikkoisessa elämässä. Lopen kirkolta oli parisataa vuotta sitten matkaa Turkuun 155 kilometriä, Helsinkiin 107 kilometriä ja Porvooseen 128 kilometriä von Törnen selvityksen mukaan. Miehet tekivät pitkät markkinamatkat, tuliaisina muun muassa vaatetavaraa kuten kankaita, huiveja ja myssynnauhoja. Markkinat olivat tapaamispaikkoja ja huvitilaisuuksia. Jooseppi Syrjä on hyvinkin voinut tuoda kankaita ja vaatetavaraa markkinoilta Porvoosta tätipuolensa avustuksella, miksei muiltakin markkinamatkoilta.

Hämeenlinna oli sajaniemeläisille lähempi kaupunkimatkoihin kohde kuin edellä mainitut markkinapaikat. Erityisen hieno kuvaus sekä pellavan viljelystä ja valmistamisesta Sajaniemessä että sen myymisestä markkinoilla on Sakari Pälsin kirjassa *Työtä ja juhlaa hämäläiskylässä*. Tuleva kirjailija tarkastelee maailmaa ja viljelee omat pellavat vanhemman väen mukana sekä myy ne Hämeenlinnassa ison veljen kanssa. Kertomuksen mukaan matkaa kaupunkiin oli neljä peninkulmaa, 40 kilometriä. Reitin kuvailun perusteella kaupunki, johon Pälsin veljekset matkasivat, oli Hämeenlinna. Muun muassa tauko pidettiin Janakkalan kirkolla. Sakari Pälsi käyttää tässä kirjassa itsestään nimitystä Pikkumies. Pikkumiehen pellavat kasvoivat Loppijärven rantamilla 1880-luvun lopulla.